

”Tuntuuko susta että tässä olisi luokkasodan piirteitä?”

Yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus Juhana Petterssonin *Tuhannen viillon kuolema* -teoksessa

Salla Kanta-oxsa

Kandidaatintutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikin, taiteiden ja
kulttuurin tutkimuksen
laitos

Kirjallisuus

Syksy 2018

Ohjaaja: Mika Hallila

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Salla Kanta-oxa	
Työn nimi – Title ”Tuntuuko susta että tässä ois luokkasodan piirteitä?” – Yhteiskuntaluokat ja eriarvoisuus Juhana Petterssonin <i>Tuhannen viillon kuolema</i> -teoksessa	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Joulukuu 2018 / Tammikuu 2019	Sivumäärä – Number of pages 29
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan Juhana Petterssonin <i>Tuhannen viillon kuoleman</i> (2017) yhteiskuntaluokkia; pyrkimyksenä on ollut tarkastella luokkia erityisesti eriarvoisuus huomioiden. Teorianan olen käyttänyt ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun ajatuksia yhteiskuntaluokasta: tällöin näkemys luokasta ei ole ollut sidottu vain teoksen henkilöhahmojen tuloihin tai materiaaliseen varallisuuteen, vaan on pystytty ottamaan laajempi, elämäntavatkin huomioiva näkökulma teokseen. Metodina olen käyttänyt Voitto Ruohosen esittelemää realistista lukutapaa, jonka avulla teoksen maailmaa on analysoitu samalla tavalla kuin realimaailmaa. Eriarvoisuutta on lähestytty Pierre Bourdieun pääoman käsitteen avulla: pääomia ajatellaan siis olevan taloudellisen lisäksi kulttuurista, symbolista sekä sosiaalista. Pääoma-analyysin avulla <i>Tuhannen viillon kuolemasta</i> on löytynyt maailma, jossa yläluokalla on käytännössä kaikkea pääomaa mutta alaluokalla sitä on vähän.</p>	
Asiasanat – Keywords Bourdieu, yhteiskuntaluokat, social class	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	2
1.1 Tutkimuksen taustaa.....	2
1.2 Teoksen esittely.....	3
2 TEORIASTA.....	5
2.1 Teoriaa yhteiskuntaluokista.....	5
2.2. Aiempi tutkimus sekä oma tutkimukseni	7
3 YHTEISKUNTALUOKKIEN KUVAUKSESTA.....	9
3.1 Satiirinen yläluokka.....	9
3.2 Puuttuva keskiluokka?.....	13
3.3 Ahdistunut alaluokka – ja mihin kuuluu Cessi?	14
4 LUOKKIEN VÄLISESTÄ ERIARVOISUUDESTA.....	19
4.1 Eriarvoisuudesta yleisesti	19
4.2 Bourdieun pääoman lajit eriarvoisuuden selittäjinä	21
5 LOPUKSI	26
6 LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Tässä kandidaatintutkielmassani tutkin yhteiskuntaluokkia Juhana Petterssonin *Tuhannen viillon kuolema* -teoksessa (2017). Tutkimuskysymykseni on kaksiosainen: 1. Millaisia eri yhteiskuntaluokat teoksessa ovat, keitä näihin luokkiin kuuluu ja mikä luokkia – ja niiden edustajia – yhdistää ja erottaa; ja 2. Miten erilaiset pääomat jakautuvat luokkien kesken, ja miten tämä aiheuttaa eriarvoisuutta? Myöhemmin tekstissä viitataan Petterssonin teokseen myös lyhenteellä TVK.

Yhteiskuntaluokat hävisivät sosiologi Jani Erolan (2010) mukaan yhteiskunnallisesta keskustelusta pian Itä-Euroopan kommunististen järjestelmien sekä Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen. Luokka aiheena koettiin kiusalliseksi, osaksi mennyttä maailmaa, ja siksi siitä vaiettiin. 2000-luvulla luokka on kuitenkin päässyt takaisin mukaan keskusteluun muun muassa eriarvoistumiskehityksen sekä joidenkin ihmisryhmien marginalisoitumisen myötä. Lisäksi yhtenä tärkeänä luokkakeskustelun palauttelijana Erola mainitsee Katriina Järvisen sekä Laura Kolben vuonna 2007 julkaistun, tiedettä popularisoivan teoksen *Luokkaretkellä hyvinvointiyhteiskunnassa*. (Erola 2010, 19-21.)

Luokkaretken jälkeenkään ei keskustelu yhteiskuntaluokista ole mihinkään kadonnut, vaan sille on ennemminkin vakiintunut oma paikkansa esimerkiksi mediassa. Vuonna 2013 Helsingin Sanomat julkisti yhdessä Erolan kanssa luokkakoneen, jossa kansalainen pystyi hieman leikkimielisesti testaamaan omaa luokka-asemaansa suomalaisessa yhteiskunnassa (Anttila ja muut 2016, 10–11). Lisäksi moni varmasti muistaa kohtaamisen Ylen ohjelmassa kansanedustaja Susanna Kosken sekä työttömän Anna-Maija Tikkasen välillä vuoden 2018 keväällä; keskustelussa Kosken oli vaikea ymmärtää Tikkasen työkyvyttömyyttä ja vähillä rahoilla sinnittelyä, ja ymmärtämättömyys huipentui huudahdukseen: ”Meillä kaikilla on rajoitteita!” (Orispää 2018). Osoitettiin Yle oli antanut sarjansa nimeksi *Kuplat*. Tältä syksyltä esimerkkejä median osallistumisesta yhteiskuntaluokkakeskusteluun on muun muassa toimittaja Asta Lepän Ylelle kirjoittama kolumni, jossa hän pohti varallisuuden ja onnellisuuden välistä yhteyttä (Leppä 2018) sekä kansanedustaja Anna Kontulan haastattelu *Me naiset* -aikakauslehdessä. Haastattelussa Kontula pohtii muun muassa naisten hiuksien ja yhteiskuntaluokan välistä yhteyttä (Kajander-Ruuth 2018). Keskustelu luokista ja

eriarvoistumisesta on siis saanut tilaa valtakunnan ykkösmedioissakin. Yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi yhteiskuntaluokkaa aiheena on käsitelty ainakin yhdessä melko uudessa suomalaisessa tv-sarjassa; kyseessä on alun perin Elisa Viihteellä esitetty *Downshiftaajat* (2015-), jossa kaksi pariskuntaa joutuu laskemaan korkeaa elintasoaan vastoin omaa tahtoaan. Sarjassa näyttelevän Niina Lahtisen mukaan *Downshiftaajissa* on kyse nimenomaan yhteiskuntaluokasta ja liikkumisesta niiden välillä (Heikkinen 2016).

Perustelenkin tutkimukseni relevanssia juuri luokka-aiheen ajankohtaisuudella sekä yhteiskunnallisella merkittävyydellä. Yhteiskunnan eriarvoistuminen sekä kuplaistuminen jaksavat puhuttaa niin kansalaisia, tieteentekijöitä kuin mediaakin. Toisena perusteluna tutkimukseni tärkeydelle näen sen tosiseikan, että suurin osa luokkatutkimuksesta tehdään yhteiskuntatieteiden piirissä, yhteiskuntaa havainnoiden ja tutkien. Luulen, että kirjallisuuden luokkatutkimukselle olisi oma paikkansa tässä keskustelussa: kirjallisuus kun pystyy avaamaan meille näkökulmaa aivan toisenlaisiin ajatuksiin kuin mitä itsellä on, eli se auttaa asettumaan toisen ihmisen asemaan. Juuri toisen asemaan asettuminen on tärkeä ase taistelussa yhteiskunnan kuplaistumista vastaan.

Aloitan tutkimukseni esittelemällä lyhyesti *Tuhannen viillon kuoleman*. Teosesittelyn jälkeen siirryn määrittelemään yhteiskuntaluokan käsitettä, sekä kerron aivan lyhyesti aiemmasta tutkimuksesta ja oman tutkimukseni suhteesta siihen. Sitten siirryn teoksen analyysiin; ensimmäiseksi tutkailen, millaisina yhteiskuntaluokat teoksessa näyttäytyvät. Tässä tutkielmassa yhteiskuntaluokkia on kolme – yläluokka, keskiluokka sekä alaluokka – ja niistä jokaisella on oma alalukunsa. Kun olen saanut tutkittua hahmojen yhteiskuntaluokkiin sijoittumista, pohdin yhteiskuntaluokkien välistä eriarvoisuutta. Eriarvoisuutta lähestyn ensisijaisesti Pierre Bourdieun pääomien kautta; kenellä on pääomaa ja kenellä ei, ja miten tämä vaikuttaa teoksen hahmojen elämään ja hyvinvointiin?

1.2 Teoksen esittely

Juhana Petterssonin vuonna 2017 julkaistu *Tuhannen viillon kuolema* -teos on ensimmäinen osa *Rikkaiden unelmat* -nimisessä trilogiassa. Toinen osa, *Kuparihärkä*, julkaistiin tänä vuonna (2018). Tutkin kandintyössäni vain ensimmäistä osaa lähinnä tutkielman laajuuden vuoksi; kahdesta teoksesta tulisi mahdollisesti jo vähän liikaa asiaa parinkymmenen sivun tutkielmaan.

Tarinan keskiössä on New Life -niminen yritys. New Life myy äveriäille asiakkailleen Arkkeja, eräänlaisia luksusbunkkereita ilmastonmuutoksen ja äkillisen luonnonmullistuksen varalle. Cessi (Cecilia) työskentelee yhdessä ystävänsä Isabellan kanssa New Lifessa. Cessille luokkanousu on elämän tärkein tavoite, tyttö kun on oikein köyhistä oloista kotoisin. Työnsä kautta Cessi kohtaa Jarin, varakkaan perheen toimittajavesan. Jarin tavoite on käytännössä päinvastainen kuin Cessin: hän haluaisi olla köyhä ollakseen uskottava ja voidakseen todella tuntea elävänsä. Jarin vanhempien, Sirpan ja Yrjön, tuttavapiiriin kuuluva Erkki Kuja lähtee mukaan New Lifeen turvatakseen perheensä, vaimonsa Elviran ja poikansa Sebastianin, tulevaisuuden. Erkki on palkannut kotiinsa siivoajan, Ainon. Aino on arkielämässään kituuttava, kolmea työtä paiskiva yksinhuoltaja, ja hänen hahmonsä on tutkielmassani alaluokan ensisijainen edustaja. Cessin, Jarin, Erkin ja Ainon kautta piirtyy kuva luokka-Suomesta, yhteiskunnasta, jossa eriarvoisuus kukoistaa ja työnteolla ei välttämättä pysty itseään elättämään. Päähenkilöiden elämät ja tarinat risteävät keskenään, mutta aitoa, ymmärtävää kohtaamista ei heidän välilleen pääse syntymään.

2 TEORIASTA

2.1 Teoriaa yhteiskuntaluokista

Giddens ja Sutton (2013) käyttävät termiä ”stratification”, kerrostuminen, kuvaamaan sitä tapaa, jolla yhteiskunnallinen epätasa-arvoisuus on jäsentynyt yhteiskunnassamme. Nämä yhteiskunnalliset kerrokset ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa: ylimpänä ovat ne, joilla menee hyvin, alhaalla taas ne, joilla asiat ovat kaikkein huonoimmin. Kerroksia on ollut olemassa niin kauan kuin ihmisillä on ollut mahdollisuus kerryttää materiaalista omaisuutta, ainoastaan metsästäjä-keräilijöiden yhteiskunnissa ei tämänlaista kerrostuneisuutta ole havaittavissa. Yhteiskunnallinen epätasa-arvo alkoi siis maanviljelyksen synnystä: nyt oli olemassa resursseja, jotka pystyi jakamaan hyvinkin epätasaisesti. Muita yhteiskunnallisen kerrostumisen tapoja ovat orjuus, kastit ja säädyt. Luokat poikkeavat näistä monin tavoin: ne eivät ole kiveen hakattuja, ne muuttuvat aikojen saatossa ja perustuvat ensisijaisesti omistukseen henkilökohtaisten suhteiden sijaan. (Giddens & Sutton 2013, 482–485.)

Perinteisesti yhteiskuntaluokat on siis sidottu omistukseen ja talouteen; muun muassa kaikkien luokkateoreetikkojen isä, Karl Marx, näki luokat tällä tavalla. Marxille tärkeää oli ihmisen asema kapitalistisissa tuotantosuhteissa: proletariaatti, joka ei omista mitään, joutuu myymään työvoimaansa omistavalle luokalle eli kapitalisteille. (Anttila ym. 2016, 334.) On kuitenkin olemassa muitakin tapoja teoretisoida luokkaa: ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu lähestyi luokkia myös muiden pääomien kuin taloudellisten kautta. Hänelle tärkeää oli esimerkiksi kulttuuri sekä koulutus. Marxin ja Bourdieun luokkanäkemyksissä oli kuitenkin jotain yhtenevääkin: kumpikin heistä näki luokkarakenteen ohjaavan ihmisten elämää merkittävästi (Kauranen & Lahikainen 2016, 51).

Pääoman käsite oli Bourdieulle hyvin tärkeä: hänen mukaansa ”modernin yhteiskunnan valta- ja luokkasuhteita ylläpidetään taloudellisen pääoman ohella muiden pääomalajien, ennen kaikkea kulttuurisen pääoman, avulla.” (Kauranen & Lahikainen 2016, 58). Bourdieu jaotteli pääoman neljään eri kategoriaan: taloudelliseen, kulttuurilliseen, sosiaaliseen ja symboliseen. Jokaisella pääomalla on luokkien välisessä erottautumisessa merkittävä rooli. Taloudellinen pääoma sisältää muun muassa omaisuuden ja tulot, kulttuurilliseen taas kuuluu esimerkiksi koulutus ja kulutus, sosiaaliseen sosiaaliset verkostomme, tuttumme ja ystävämme. Symbolinen pääoma muistuttaa statuksen käsitettä: mitä muut meistä ajattelevat. (Giddens &

Sutton 2013, 508.) Luonnollisesti, mitä enemmän henkilöllä on käytössään kutakin pääomaa, sitä enemmän on hänellä valtaa ja valinnanmahdollisuuksia: ja kun jotakin pääomaa on runsaasti, on myös muita helpompi saada haltuunsa – rahalla voi esimerkiksi ostaa taidetta ja koulutusta.

Mutta Bourdieun mukaan yhteiskuntaluokkien välisissä eroissa ei ole kyse vain eri pääomien epätasaisesti jakautumisesta, luokkajaot näkyvät nimittäin myös elämäntyyliessä sekä maussa. Bourdieun ajatteli ihmisten tekevän ”luokkatyötä” muun muassa kulutuskäyttäytymisen kautta: hän käytti käsitettä *distinktio*, luokkien perusteella tapahtuva erottautuminen (Anttila ym. 2016, 339). Elämäntapavalintamme – mitä syömme, kuinka pukeudumme ja lomailemme – kertovat paljon siitä, mihin luokkaan kuulumme (Giddens & Sutton 2013, 507). Lisäksi ne ihmiset, jotka ovat toisiaan lähemmäs ”sosiaalisessa kentässä”, muistuttavat läheisesti toisiaan mitä tulee esimerkiksi kokemuksiin taikka maailmankatsomukseen (Kauranen & Lahikainen 2016, 60–61). Ihmiset ovat siis melko samankaltaisia muihin luokkansa jäseniin nähden. Pyrin käyttämään Bourdieun teorioita tutkimuksessani siten, että aluksi jaottelen *Tuhannen viillon kuoleman* hahmoja luokkiin elämäntavallisten seikkojen avulla. Lopuksi käytän pääoman käsitettä kuvailemaan sitä eriarvoisuutta, joka teoksessa ilmenee.

Tuhannen viillon kuolemaa tutkiessani käytän yhteiskuntaluokan käsitettä siis sekoituksena taloudellisia ja kulttuurisia seikkoja. Taloudelliseen puoleen otan avuksi Jani Erolan tutkimukset suomalaisesta luokkayhteiskunnasta. Erolalla yhteiskunnallisen luokittelun perusteena ovat ammatit, joko nykyiset tai menneet. Ammatti on suoraan yhteydessä ihmisen tulotasoon, joten sillä on merkitystä jopa eläkkeelle päästyä. Jos henkilö ei ole ollut töissä, vaan esimerkiksi kotirouvana, määräytyy hänen ammatillinen luokka-asemansa jonkun perheenjäsenen – esimerkiksi aviomiehen – ammatin kautta. (Erola 2010, 22–24). Erolan mukaan nykyään käytetyin luokkaluokittelu on nimeltään Erikson-Goldthorpen luokittelu, eli EG. Siinä pääkriteereinä on: ” (1) erottelu työnantajien, itsenäisten yrittäjien ja palkkatyössä olevien välillä, (2) työn itsenäisyyden määrä ja valvonnan vaikeuden aste sekä (3) yksilöllisten kykyjen, erityisosaamisen, tietojen ja taitojen tärkeys.” Työn valvonta määrää sen, onko kyseessä työ- vai palvelussuhde: jos työn suorittamista on vaikea valvoa, on kyseessä palvelussuhde, eli todennäköisemmin keskiluokkainen työ. (Erola 2010, 29.) Näiden ajatusten pohjalta on luotu taulukko, johon ihmiset jaotellaan ammatin perusteella karkeasti neljään ryhmään: eliitti, keskiluokka, pienporvaristo sekä alaluokka (Erola 2010, 31). Koska tutkimuksessani eriarvoisuudella on suuri painotus, on tulotason – ja tätä myöten ammatin – huomioon ottaminen järkevää: kapitalistisessa yhteiskunnassa kun elämme, rahalla on suuri

vaikutus elämäämme. Toisaalta, koska *Tuhannen viillon kuolemassa* annetaan paljon palstatilaa elämäntyylin ja materiaalisin hyvinvoinnin kuvailulle – puhetta on esimerkiksi hanhenmaksasta sekä muovimattolattioista – on Bourdieun näkemysten mukaan ottaminen perusteltua. Lisäksi teoksessa ei varsinaisesti mainita useiden varakkaiden henkilöiden ammattia: tällöin heidän luokka-asemansa täytyy päätellä jotenkin muuten.

2.2. Aiempi tutkimus sekä oma tutkimukseni

Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuudentutkimuksen merkittäviä nimiä Suomessa ovat Voitto Ruohonen, joka on kirjoittanut muun muassa Matti Yrjänä Joensuun teosten yhteiskuntakuvasta; Jussi Ojajärvi, jonka tutkimukset ovat käsitelleet erityisesti kapitalismia kirjallisuudessa; sekä Erkki Sevänen, Itä-Suomen yliopiston kirjallisuussosiologiaan erikoistunut kirjallisuuden professori. Tutkimustani on innoittanut erityisesti Ojajärvi, joka tekstissään *Luokkakamppailusta ja sen piiloutumisesta kaunokirjallisuuden valossa* teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus* (2016) käsittelee Miika Nousiaisen *Metsäjätti*-teosta hieman samasta näkökulmasta kuin itse teen tätä tutkimustani, eli bourdieulaista kulutuskäyttäytymistä ja elämäntapoja korostavaa luokkatutkimusta. *Luokan ääni ja hiljaisuus* -teoksesta hyödynnän myös Ralf Kaurasen sekä Lauri Lahikaisen kirjoittamaa lukua *Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti*. Kauranen ja Lahikainen esittelevät tekstissään Bourdieun ajatuksia.

Lisäksi hyödynnän tutkimuksessani sosiologi Jani Erolan tutkimusta suomalaisesta luokkarakenteesta teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Luokkaerojen kuvauksessa käytän Bourdieun näkemystä siitä, kuinka elämäntapojen kautta on mahdollista saada merkittävästi tietoa ihmisen luokka-asemasta yhteiskunnassa. Bourdieun alkuperäisiin teksteihin minulla ei valitettavasti ole pääsyä kielimuurin takia, mutta hänen ajatuksiaan on kuvattu hyvin muun muassa Anthony Giddensin sekä Philip W. Suttonin massiivisessa *Sociology*-teoksessa (2013) sekä Richard Jenkinsin *Pierre Bourdieu* -teoksessa vuodelta 2007.

Metodina tutkimukselleni on realistinen lukutapa, josta Voitto Ruohonen kirjoittaa teoksessaan *Paha meidän kanssamme – Matti Yrjänä Joensuun romaanien yhteiskuntakuvasta*. Tällä hän tarkoittaa lukutapaa, ”jossa dialektisesti liikutaan romaaneista yhteiskuntaan ja takaisin - ”. (Ruohonen 2005, 119). Teoksen siis nähdään tavallaan keskustelevan tosimaailman kanssa.

Ruohosen mukaan Joensuun Harjunpää-dekkarit ovat niin dokumentaarisia (tosielämään osittain perustuvat tapahtumat, realistinen kuvaus), että niiden tulkintaan on järkevämpää ottaa realistinen lukutapa kuin vaikkapa tekstuaalinen. Ruohosen näkemyksen mukaan Joensuu myös itse määrittelee itsensä dokumentaristiksi kirjoittaessaan realistisesti ja ”totuudellisuuden kehyksessä”. (Ruohonen 2005, 119–120.) *Tuhannen viillon kuolema* ei ehkä teoksena ole niin dokumentaarinen kuin vaikkapa juuri Harjunpää-kirjat: tapahtumat ovat välillä ehkä jopa hieman liioiteltujakin, ja ilmastonmuutos yhtenä kantavana teemana tekee teoksesta jopa hieman dystooppisen. Kuitenkin teoksen maailmasta pystyy hyvin tunnistamaan maailman, jossa elämme: esimerkiksi yhden päähenkilön, Ainon, kamppailu usean työn ja silti riittämättömän toimeentulon kanssa sitoo *Tuhannen viillon kuoleman* ”realistiseen koodiin” (Ruohonen 2005, 119). Perustelen lukutavan käyttöä myös tutkimukseni tavoitteella, eli yhteiskuntaluokkien analyysillä. Yhteiskuntaluokat ovat tästä meidän todellisesta maailmastamme peräisin, joten tuntuu loogiselta tällöin myös analysoida teosta tästä maailmasta käsin. Realistisen lukutavan sekä yhteiskuntaluokkanäkökulman myötä tutkimukseni sijoittuu osaksi sosiologista kirjallisuudentutkimusta, ja teenkin tutkimustani nimenomaan sosiologian käsittein.

3 YHTEISKUNTALUOKKIEN KUVAUKSESTA

Tässä luvussa analysoin *Tuhannen viillon kuoleman* hahmoja luokkanäkökulmasta. Pyrin löytämään jokaiselle oleelliselle hahmolle jonkinlaisen paikan luokkahierarkiassa, jaotellen hahmot kolmeen luokkaan: ylä-, keski- ja alaluokkaan. EG-luokittelussa on olemassa myös luokka nimeltä pienporvaristo: se käsittää yksityisyrittäjät (pienyrittäjät, käsityöläiset) sekä maanviljelijät (Erola 2010, 31). *Tuhannen viillon kuoleman* hahmokavalkadi ja miljöö (Helsinki) on kuitenkin sellainen, ettei neljännelle luokalle oli luokittelussa tarvetta. Kuitenkin, New Lifen toimitusjohtaja Helena Vähäkari on omalla tavallaan pienyrittäjä, joten hänet voisi laskea kuuluvan pienporvaristoon. Vähäkarin elämäntapa kuitenkin sitoo hänet osaksi yläluokkaa: muun muassa hänestä siis lisää seuraavassa luvussa.

3.1 Satiirinen yläluokka

Yläluokkaisia hahmoja *Tuhannen viillon kuolemassa* on runsaammin kuin muiden luokkien edustajia: Jari, hänen vanhempansa Yrjö ja Sirpa sekä heidän muut sukulaisensa; Erkki, Elvira ja Sebastian Kuja; Cessin ja Isabellan pomo Helena Vähäkari; sekä Cessin kaveripiiri, johon sisältyy poikaystävä Patrik. Cessin hahmoa tutkin alaluokka-luvussa, sillä mielestäni hän sopii sinne paremmin ajatustensa ja luokkanousupakkomielteensä sekä lapsuutensa vuoksi yläluokkaisista ympyröistään huolimatta. Saattaa myös olla, ettei Cessi edes asetu mihinkään tiettyyn luokkaan, vaan hän on tavallaan useammassa luokassa samanaikaisesti. Joka tapauksessa, Cessistä kirjoitan lisää myöhemmin.

Ammatin perusteella on vaikea sijoittaa kyseisiä hahmoja osaksi yläluokkaa, sillä ammatit tulevat selväksi vain osan heistä kohdalla: Elviralla on oma taidegalleria ja Sirpa myy taidetta (TVK, 73 & 14), Helena Vähäkari taasen on New Lifen johtaja: ”Vähäkari on epäonnistunut perusteellisemmin kuin kukaan muu Cessin tuntemista ihmisistä mutta tuntuu silti tietävän mitä tekee. Pomo on päässyt konkursseista jaloilleen. Hänellä on kesäasunto Firenzen lähellä ja osakkuus yksityisessä viinikellarissa, joka sijaitsee Ruttupuiston vieressä, kivenheiton päässä New Lifen toimistolta.” (TVK, 52–53.) Erkki työskentelee ilmeisesti sijoittajana, tai ainakin sijoittamista hän tekee: hän on mukana muun muassa Replayssä, joka on S-ryhmään jotenkin liittyvä sijoituskohde. Lisäksi Erkki suunnittelee useiden erilaisten yritysten perustamista:

Erkki on menossa Riadiin tapaamaan saudituttua joka haluaa ostaa tontin Suomesta. Erkki toimii välittäjänä kaveripohjalta tehdäkseen henkilökohtaisen palveluksen tärkeälle liikekumppanille. Kiinnostus Pohjoismaita kohtaan on kasvanut sen jälkeen kun Saudien kuningashuone osti kartanon ja tilukset Tukholman liepeiltä. Erkki pyörittelee ajatusta perustaa yritys joka välittää pohjoismaisia tontteja ja kiinteistöjä ilmastonmuutosta pakeneville saudeille, qatarilaisille ja Arabiemiraattien rikkaille. Elviran mielestä Erkin keski-ikäisen kriisi ilmenee yrityksen ideoimisena ja perustamisena. (TVK, 159–160.)

Koska *Tuhannen viillon kuolemassa* koko yläluokalla ei siis ole aivan selkeitä ammatteja, on luokkaan sijoittaminen tehtävä tosiaan bourdieulaisittain eli elämäntapoja tarkastelemalla. Matkailu on esimerkiksi yksi niistä elämäntavallisista asioista, jotka erottavat ylä- ja alaluokan teoksessa toisistaan. Teos alkaa Malediiveilta, jossa Helena Vähäkari, Cessi ja Isabella ovat työmatkalla. Pian myös Yrjö ja Jari Säleniemi ilmaantuvat paikalle. Joukkion keskustellessa käy ilmi, että matkailu on erityisesti Säleniemille tuttua puuhaa: ”Kiitorata on matalalla, melkein meren pinnan tasolla. Jonakin päivänä suojavallit pettävät ja asfaltti jää veden alle. Viimeinen lento Istanbulista kiertää kentän yläpuolella mutta joutuu kääntymään Sri Lankan Colombo-kentälle. - - Yrjö Säleniemi nyökkäilee. Lentoreittejä valitessa on syytä olla tarkkana. ’Me tulimme samaa reittiä. Vaikka en pidäkään Turkish Airlinesin koneista.’” (TVK, 11.) Myöhemmin myös Erkki valittaa Turkish Airlinesista, ja lisäksi hänen todetaan matkustavan paljon (TVK, 159 & 194). Toisena elämäntapaesimerkinä voi pitää yläluokan tapaa juhlia paljon. Jari osallistuu teoksen alussa hyväntekeväisyysillallisille vanhempiansa kanssa, ja myöhemmin on luvassa ”taas yhdet pönötysbileet” (TVK, 14 & 95). Näissä jälkimmäisissä juhlissa Jari pohtii yläluokkaista biletyskulttuuria: ”Juhlarintamalla on käynnissä armoton kilpavarustelu. Juhlien täytyy kestää mahdollisimman monta päivää, tapahtua perinteikkäässä ympäristössä tai ulkomailla, sisältää ohjelmaa, ideoita, yllätyksiä. Kerran Jari lensi vanhempiansa mukana Marrakechiin. Juhlien järjestäjä oli vuokrannut koneen jolla koko satapäinen juhlakansa lensi kerralla Arlandasta.” (TVK, 97.) Myös kulttuurielämä kiinnostaa yläluokkaa, esimerkiksi tästä käy hyvin korkeakulttuurista kiinnostunut Erkin vaimo, Elvira: ”Samppanjadrinkit. Helsingin kulttuuritarjonta. Michelin-ravintolat. Matkat eurooppalaisiin pääkaupunkeihin. Taide. Jos Erkin SHTF tapahtuu, maailmassa ei ole Elviralle mitään mistä innostua. Edes uusia dekkareita on turha odottaa.” (TVK, 160.) Jotta voisi elää sellaista elämää jonka Elvira kokee elämisen arvoiseksi, on oltava sekä tarjontaa että mahdollisuuksia maksaa tuosta tarjonnasta (Purhonen ym. 2014, 385). Näin elämäntapa ja varallisuus kietoutuvat yhteen ja muodostavat teokseen selkeän yläluokan; he ovat heitä, joilla on varaa esimerkiksi

matkailuun tai taide-elämyksiin. Lisäksi yläluokka mielellään panostaa näihin asioihin, sillä niin he voivat erottautua muista luokista: kyseessä on siis Bourdieun distinktio.

Anttila ja muut (2016) tutkivat teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus* yhteiskuntaluokkaa teoksen nimen mukaisesti äänen ja hiljaisuuden kautta, eli kuinka yhteiskuntaluokkaa tuodaan esille ja kuinka sitä taas toisaalta pyritään piilottamaan. Yksi näistä piilottamisen tavoista on puhua luokista tuomatta esille niiden välisiä konflikteja sekä jännitteisyyttä luokkien välillä ja rakenteita, jotka ylläpitävät epätasa-arvoa yhteiskunnassa (Anttila ja muut 2016, 13). Tästä näkökulmasta tutkittuna yläluokka *Tuhannen viillon kuolemassa* edesauttaa tuota hiljaisuutta: se nimittäin tulkitsee yhteiskunnallisia rakenteita lähinnä yksilön vastuun näkökulmasta. Ongelmissa rypevästä Ainosta Erkki tuumii näin: ”Tyypillistä, Erkki ajattelee. Aino on hairahtunut kulutusluottoihin. Hän on ostanut hintavaa elektroniikkaa tai käynyt Tallinnassa ryyppäämässä. Nyt hänen täytyy yrittää paikata huikentelevaisuutensa aiheuttamaa lovea lompakossaan. Se ei kuitenkaan voi käydä Erkin kustannuksella.” (TVK, 19.) Alaluokka näyttäytyy yläluokalle joukkona ihmisiä, jotka ovat tehneet elämässään typeriä valintoja, eivätkä joukkiona, jonka elämää määrittävät yksilön ulkopuoliset tekijät, kuten yt-neuvottelut ja nollatuntisopimukset.

Jussi Ojajärven (2013) mukaan luokkatemaattisessa kirjallisuudessa esiintyy paljon uusliberalististen puhetapojen parodiaa (Ojajärvi 2013, 142). Käytännössä tämä tulee ilmi yli-individualistisessa ajattelutavassa, jota esimerkiksi Erkkikin aiemmassa esimerkissä harjoittaa. Näin yläluokan hiljaisuus, eli yksilön korostaminen ja rakenteiden häivyttäminen, luovat *Tuhannen viillon kuolemaan* myös satiiria, joka Ojajärven mukaan onkin ”uusliberalistisen yläluokan” kuvauksessa 2000-luvulla yleisin kirjallisuudenlaji (Ojajärvi 2013, 139). Satiirisuus tulee Erkin hahmossa esille lähinnä silloin kun hänen on vaikea nähdä omaa etuoikeutettua asemaansa: ”’Ei Suomessa ole nykyään varaa yrittää’, Erkki sanoo ja heristää punaviinilasia antaakseen sanoilleen pontta. ’Aina joku käsi ojossa.’ Punaviini läikkyy hänen sormilleen, sohvapöydälle ja lattialle. Erkki huokaa harmistuneena ja vilkaisee Ainoon päin.” (TVK, 214.) Mies, jolla käy siivoojaa putsaamassa punaviinitahrat lattialta, valittaa ettei Suomessa jää tarpeeksi rahaa käteen. Toinen hyvä esimerkki satiirisesta hahmosta on Jari, hyvin varakasta perhetaustaansa häpeävä toimittaja, joka on pakkomielteinen pyrkimyksessään löytää oman turvallisen elämänsä vastapainoksi jotain autenttista. Tämän etsinnän myötä hän lopulta päätyy toimimaan kaverinsa Villen alaisena seksityöläisenä. Eräällä keikalla asiakas pieksee kunnolla Jarin, joka tyytyy toiminnan tuoksinassa vain pohtimaan omia pyrkimyksiään: ”Jari suojaa päätään käsillään. Hän tosiaan voisi käyttää turvasanaa ja pysäyttää pieksennän. Hän ei oikeasti

tarvitse rahaa mutta tätä hän halusi. Autenttisen kokemuksen siitä, mitä on tehtävä henkensä pitimiksi. Hän halusi tietää, mitä on olla köyhyä.” (TVK, 226.) Näin kuvaus Jarista on selvästikin satiirinen: mies, jonka olisi mahdollista elää helppoa ja mukavaa elämää, hankkiutuu tahallaan ja toistuvasti kamaliin tilanteisiin, joissa muut ihmiset ovat oletettavasti yleensä vastoin tahtoaan. Jarin käytös näyttäytyy erityisen satiirisena vähäosaisempiin hahmoihin suhteutettuna. Teoksen lopulla hän kohtaa Ainon, joka on varautunut joutumaan vankilaan murhattuaan Erkin. Aino odottaa kotonaan poliiseja, mutta hänen luokseen tupsahtaakin Jari: ”Oviaukossa seisoo nuori mies. Hän tuo Ainolle mieleen ihmiset, joita Aino näki siivotessaan pari kuukautta mainostoimistoa. Mies näyttää niin viattomalta ja hyväluontoiselta että Aino tuntee pistoksen sydämessään. Tässä on joku jota Erkin kaltaiset nilkit eivät ole päässeet nujertamaan.” (TVK, 251.) Jari on omasta mielestään kokenut ja karaistunut, mutta kovia kokeneen Ainon silmissä hän näyttää aivan viattomalta. Satiirista kuvaa yläluokasta lisää tiettyjen hahmojen, erityisesti Elviran, tunnekylymyys: löydettyään miehensä murhattuna hän tuntuu lähinnä surevan sitä, että ei päässyt osaksi murhatapahtumaa: ”Elvira palaa makuuhuoneeseen. Hän napsauttaa kattovalon päälle ja katsoo miehensä ruumista. Hän ei nähnyt murhaa. Järkyttävää ajatella päässeensä näin lähelle unelmaa. Hän ei edes tiennyt että murha on käynnissä. Hän katsoisi videot läpi moneen kertaan, kunnes muistaisi ulkoa jokaisen yksityiskohdan.” (TVK, 242.) Elvira on läpi teoksen haaveillut perheensä kohtaavan väkivaltaa: ”Parhaita ovat kirjat joiden uhrit muistuttavat Elviraa tai hänen perhettään. Menestyviä ihmisiä joiden elämässä asiat ovat mallillaan. Ei ole niin tarkkaa, repiikö miehen murha perheen hajalle vai puukotetaanko vaimo. Lasten tappamisesta Elvira ei jaksaa innostua.” (TVK, 128.) Elviran murhafantasioiden lisäksi yläluokan tunnekylymyys tulee esille Arkkien valmistelussa. Moni hahmoista tuntuu olevan innoissaan ajatuksesta, että koko maailma tuhoutuisi ympäriltä ja he olisivat ainoat selvinneet. Tässä kyseisessä kohtauksessa Erkki on matkalla Arkkiin harjoitukseen tulevaa tositilannetta varten.:

Ympärillä kulkee tavallista liikennettä, ihmisiä matkalla kuka mihinkin. He eivät tajua että maailma on jo loppunut. Katastrofissa suurin osa heistä kuolee mutta ei voi heittäytyä tunteelliseksi. Resurssien vähetessä jotkut saavat elää ja toiset eivät. Silloin on ihmiskunnan tulevaisuuden kannalta tärkeää että selviytyjien yhteisöissä säilytetään sivistystä ja inhimillistä perintöä. Vielä 80-luvulla maailmanloppu tarkoitti ydinsotaa jossa rikkaat ja köyhät kuolisivat yhdessä. Nyt maailmanloppu jakautuu epätasaisesti. Vähäosaisten maailma loppuu äkillisemmin kuin niiden joilla on varaa valmistautua. Erkin kaltaisten ihmisten maailma ei lopu oikeastaan ollenkaan, vaan heille säilytetään vastuu siitä että laji selviää jatkossakin. Erkki liikuttuu ajatuksesta. Hän kantaisi vastuun. (TVK, 195-196.)

Maaailmanloppu näyttäytyy yläluokalle yhtenä niistä lukuisista asioista, jotka vain sattuvat jakautumaan epätasaisesti.

3.2 Puuttuva keskiluokka?

Giddensin ja Suttonin mukaan keskiluokka on löyhä käsite, joka sisältää monenlaisia ammatillisia identiteettejä opettajista asiakaspalvelijoihin (Giddens & Sutton 2013, 502). EG-luokituksessa ”valkokaulustyöntekijöihin” eli keskiluokkaan kuuluvat ”alemmat professioammatit”, joista esimerkkinä opettaja, sekä ”toimistotyöntekijät”, esimerkkinä pankkitoimihenkilöt ja sihteerit (Erola 2010, 31). Koska keskiluokka näin ollen käsittää suuren joukon ammatteja ja erilaisia töitä, on ymmärrettävää, että suurin osa suomalaisista sijoittaa itsensä keskiluokkaan (Ojajärvi ym. 2016, 43). Pierre Bourdieulla taas keskiluokkaa määrittää heidän pyrkimyksensä imitoida yläluokkaa alaluokasta erottuakseen (Anttila jne. 2016, 339). Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siten, että jos yläluokan keskuudessa arvostetaan vaikkapa jotakin tiettyä automerkkiä, niin myös keskiluokka pyrkii saamaan tuollaisia autoja itselleen. Bourdieun mukaan kyseessä on distinktio eli ”luokkapohjainen erottautuminen”: sen avulla luokkaa jatkuvasti rakennetaan ja tuotetaan omassa toiminnassa (Anttila ym. 2016, 339).

Tuhannen viillon kuolemassa keskiluokka on melko pienessä osassa: Jarin toimittajaystävä Ville on ainoa jokseenkin selvästi keskiluokkainen hahmo. Luen Villen kuuluvan osaksi keskiluokkaa, sillä hänen korostetaan hankkineen omaisuutensa itse, luokkatikkaita ylöspäin nousten: ”Hän [Jari] ei ole varma miten Villen menestykseen pitäisi suhtautua. Jos Ville olisi Jarin vanhempien tuttu, hän pitäisi kaveriaan sietämättömän pinnallisena. Vaatteet, drinkit, autot, matkat. Kuvio on kuitenkin erilainen, koska Ville ei ole perinyt mitään. Hän aloitti nollostasta ja ansaitsi kaiken työllä johon Jarin vanhempien kavereilla ei olisi kanttia.” (TVK, 187). Lisäksi Villen voi katsoa yrittävän imitoida yläluokkaa kalliilla hankinnoillaan. Yläluokkainen Jari myös mielellään korostaa eroja hänen ja Villen välillä, mikä mielestäni tukee hyvin Villen asettamista osaksi keskiluokkaa:

Ville on freelance-toimittaja niin kuin Jarikin. Jarilla on varakas perhe mutta hän elää kuin köyhä. Villellä on työväenluokkainen perhe mutta rahaa tuntuu riittävän. - - Ville tuo Jarille mieleen jonkun Cheekin kaltaisen kokoomusräppäriin. Kalliit vaatteet ja leveät olkapäät, kuin tehty esiintymään kapitalismin kukoistuksen mallina. Jari on mielestään ystäväänsä tyypillisempi ammattikuntansa edustaja, ainakin ulkonäöltään. Hänen vaatteensa ovat lähinnä UFF:ltä. Se on Jarille ylpeydenaihe. (TVK, 78–79.)

Kun Jari vertaa itseään Villeen ja on tyytyväinen ollessaan ulkomuodoltaan ”uskottavampi”, tekee hän tällöin luokkatyötä, jossa hän korottaa itsensä parempaan asemaan kuin ystävänsä. Näin yläluokka haluaa myös erottautua keskiluokasta. Keskiluokka ylipäänsä näyttäytyy yläluokan puheissa jonakin miltei halveksittavana asiana. Jarin osallistuessa sukujuhlisiin puhe kääntyy erään sukulaisen kiusalliseen kohtaamiseen keskiluokan kanssa:

Jenni ja Arne Eriksenin pöydässä on käynnissä keskustelu koti-illallisista joille Arne joutui työnsä puolesta osallistumaan. Isäntänä toiminut yhteistyökumppani kulki kotonaan reikäisissä sukissa. Hänen puolisonsa vaatteet olivat Henkkamaukasta. Todella kiusallista mutta moiseen ikävään tilanteeseen joutuu joskus kun tekee bisnestä. Kuunneltuaan aikansa Arnen pilkkaavan keskiluokkaa Jari kysyy mikä hänen lempibändinsä on. (TVK, 102.)

Jälleen yläluokka näin erottautuu tarkoituksella keskiluokasta. Jari itsekin syyllistyy keskiluokkaisena pitävänsä Isabellan moittimiseen: ”Isabella on syytä unohtaa. Hän antoi Jarille pakit, joten omapa on häpeänsä. Hän arvioi Jarin väärin ja on lisäksi auttamattoman keskiluokkainen. Isabella ei ole uskottava. Hän nostaa kuukausipalkkaa ja ajattelee vain mitä rahalla voi hankkia. Jarista se on halveksittavaa.” (TVK, 245.) Vaikka *Tuhannen viillon kuolemassa* on suhteellisesti vähän keskiluokkaisia hahmoja, on keskiluokalla kuitenkin selkeä roolinsa: se näyttäytyy jonakin sellaisena, mitä yläluokka ei halua olla ja johon se voi itseään peilata voidakseen tuntea ylemmyyttä.

3.3 Ahdistunut alaluokka – ja mihin kuuluu Cessi?

Tutkielmassani luen *Tuhannen viillon kuoleman* hahmoista alaluokkaan kuuluvaksi Ainon, hänen lähipiirinsä – erityisesti tämän veljen (jonka nimeä ei teoksessa mainita) sekä ystävän, Sannan – sekä Cessin. Cessin sijoittaminen osaksi alaluokkaa ei ole aivan yksiselitteistä, sillä hän elää varakkaan ihmisen elämää matkusteluineen ja jatkuvine bilettämisineen: kuitenkin, teoksessa tapahtuvan matkustelun Cessi tekee muiden ihmisten kustannuksella, joko työpaikkansa, kavereidensa tai poikaystävänsä. Varakkuus on Cessille niin tärkeää, että hän on valmis sivuuttamaan sen tosiseikan, että joutui humalaisen poikaystävänsä ampumaksi (toki ennen kuin he edes tunsivat toisiaan): ”Pian kävi ilmi että fitness oli ainoa asia jonka suhteen Patrikilla oli kurinalaisuutta. Hän soittaa kännireissuilta eksytyään ja hukattuaan lompakkonsa. Silti Cessi vastaa aina kun Patrik soittaa, yöllä tai päivällä. Hän ei halua tärvellä suhdetta. Ampumavälikohtaus aiheuttaa jo tarpeeksi pahaa mieltä, ei pidä lisätä kitkaa.” (TVK, 178.) Cessi suhtautuu varakkuuteen hyvinkin pakkomielteisesti: hänelle tärkein asia on nousta

luokkatikkaissa aina aivan ylimmälle askelmalle. Cessi kutsuu pyrkimyksiään luokkamatkaprojektiksi:

Cessi ei ole tavannut Patrikin vanhempia, paitsi isän ohimennen ennen ampumistapausta. Kohtaaminen stressaa. Se on tärkeä askel sosiaalisen etenemisen tiellä. Cessi ei ole puhunut luokkamatkaprojektistaan edes Isabellalle, koska unelma on ollut liian henkilökohtainen jaettavaksi. Jos hän olisi epäonnistunut, olisi voinut vakuutella itselleen että on onnellinen siitä huolimatta. (TVK, 180).

Cessi ihailee suuresti pingviineiksi kutsumiaan Arkkiin sijoittaneita äveriäitä, ja on loukkaantunut, mikäli joku muistuttaa, ettei hän ole osa näiden maailmaa: ”Erkki vilkaisee Cessii kuin epäilisi tämän käyvän salassa tunnelmoimassa ABC:ssä. Cessistä se on loukkaavaa. Hän haluaa kuulua samaan ryhmään kuin sijoittajatkin, mutta he tekevät jatkuvasti pesäeroa itsensä ja Cessin välille.” (TVK, 140.) Cessin ihailu johtuu siitä, että hän kokee voivansa oppia pingviineiltä, miten tullaan rikkaaksi ja nousee yläluokkaan: ”- - Cessi yrittää selittää asiallisesti, onhan Kasken ura Cessille tärkeä inspiraation lähde. Kaski aloitti keskiluokkaisena rivikansalaisena ja teki jo nuorena valtavan omaisuuden.” (TVK, 92.)

Teoksessa puhutaan Cessin lapsuudesta suoraan vain vähän, mutta mainintoja on aina silloin tällöin. Hänen äitinsä todetaan olleen työttömänä miltei koko Cessin lapsuuden (TVK, 20), ja yksi luku on omistettu kokonaan Cessin vierailulle kotiin: tällöin saadaan hieman lisätietoja Cessin taustasta. Hänen äitinsä kodin kuvaillaan olevan täynnä romua, ja kaikki on hieman rapistunut: ”Eteiskäytävä on pitkä, ja pullottavien jättesäkkien rivi tekee siitä entistä ahtaamman. ’Meillä on Riikan kanssa raivaukset käynnissä. Heitetään tavaraa pois.’ Äitillä on ollut sama aamutakki siitä asti kun Cessi oli kymmenen. Sitä on paikattu vuosien varrella useaan otteeseen mutta äiti on ehdottomasti kieltäytynyt luopumasta siitä.” (TVK, 154.) Cessin äiti kärsi mielenterveysongelmista koko Cessin lapsuuden ajan, mutta ongelmat helpottivat tyttären muutettua toiseen kaupunkiin opiskelemaan. Nykyisin äiti asuu naisen, Riikan, kanssa, ja Cessi epäilee, että äidin mielenterveysongelmat johtuivat osittain siitä, että tämä oli pakotettu elämään kaapissa. (TVK, 157.)

Toisin kuin Cessi, Aino ei elä keskellä yläluokkaisia ympyröitä; hänen lähin kosketuksensa siihen maailmaan on työnantajan, Erkin, kautta. Ainon kuvataan olevan ”kolmekymmentäviisivuotias vaaleahiuksinen nainen jolla on terävät poskipääät ja ahdistava katse.” (TVK, 18). Hänen elämänsä ei ole helppoa:

Aino huokaa. Hänelläkään ei suju järin hyvin. Hän on töissä Prisman kassalla, sivutoimisesti baarissa ja satunnaisesti siivoajana. Hänellä on kaksi lasta ja

enemmän velkaa kuin pystyy maksamaan, kiitos ex-miehen epäonnistuneen yrityksen jonka lainoja Aino tyhmyyksissään takasi. (TVK, 37.)

Koko teoksen ajan taloudellisen ahdingon silmukka Ainon ympärillä kiristyy. Ensin Erkki alkaa pimittää häneltä osaa palkasta milloin milläkin verukkeella, sitten Ainon työvuoroja Prismassa vähennetään:

”Miten sulla on ensi kuussa näin vähän tunteja?” Vladimir kysyy. ”Onko toi uusi vuorolista?” Aino nappaa listan Vladirimilta ja katsoo sen nopeasti läpi. Hänelle on merkitty alle kaksikymmentä viikkotuntia. Huonoimmalla viikolla vain kolmetoista. Aino ei periaatteessa ole Prisman työntekijä vaan vuokratyöfirman, ja hänen sopimukseensa on merkitty että hän tekee nollasta neljäänkymmeneen viikkotuntia. Tarpeen mukaan. (TVK, 106.)

Aino sijoittuu osaksi alaluokkaa tekemiensä töiden kautta. EG-luokittelussa baarityöntekijä sekä kaupan kassa sijoittuvat luokkaan IIIb eli asiakaspalvelutyöntekijät. Asiakaspalvelutyöntekijät kuuluvat osaksi alaluokkaa, työtä tekeviä köyhiä. (Erola 2010, 31.) Myös bourdieulaisesta, elämäntavallisesta näkökulmasta Aino on alaluokkainen: ”Ensimmäinen vapaailta jumalattoman pitkään aikaan. Joskus Ainosta tuntuu ettei hänellä ole valtaa päättää mitä elämässä tapahtuu. Täytyy viedä lapset tarhaan, mennä töihin, tehdä lisäkeikkaa, jotta rahat riittävät. Valintoja ei ole, koska välttämättömyys määrää. Tänään hän pääsee kerrankin vain istumaan baariin kavereiden kanssa.” (TVK, 58.) Purhosen ja muiden mukaan Bourdieun alaluokan luokkamakua luonnehtii ”välttämättömyyden valitseminen” (Purhonen ym. 2006, 35). Tällä tarkoitetaan sitä, että alaluokka ei pysty tekemään muunlaisia valintoja, kuin sellaisia, jotka ovat suoraan yhteydessä arkipäivässä selviytymiseen: tällöin esimerkiksi jonkin esineen ostaminen vain sisustuselementiksi on alaluokalle täysin absurdi ajatus. (Jenkins 2007, 145–146). Ainon luokkaidentiteettiä pohtiessa oleellinen käsite on myös prekariaatti. Pyöriän ja Ojalan (2016) määritelmän mukaan prekariaatilla tarkoitetaan sitä väestönosaa, joka jatkuvasti joutuu tuntemaan epävarmuutta työhön liittyvistä oikeuksistaan, toimeentulostaan sekä tulevaisuudestaan. Prekariaatti ei kuitenkaan ole kuin perinteinen luokka, sillä epävarmat työolot voivat koskettaa ketä tahansa; esimerkiksi korkea koulutus ei niiltä suojaa. (Pyöriä & Ojala 2016, 45.) Edellä olevien katkelmien valossa Aino tosiaan kuuluu tuohon epävarmojen ihmisten joukkoon. Hän ei esimerkiksi uskalla irtisanoutua Erkiltä, vaikka tämä kohtelee häntä huonosti:

”Mä teen siivouskeikkaa sellaiselle tyypille kuin Erkki Kuja. Se on ihan hirveä mulkku. Se pihtaa ja vänkää jostain viidestä eurosta ja nuuskii listat ja kylppäriin hyllyt kun mä oon tehnyt hommani. Ja se asuu semmosessa palatsissa ettei luulisi olevan viidestä eurosta kiinni.” ”Ota loparit.” Aino vilkaisee Sannaa

lannistuneena. ”Sä tiedät että mä tartteen rahaa. Penskojen isä ei kauheasti osallistu.” (TVK, 40–41.)

Ainon elämä on siis hyvin epävarmaa ja ahdistavaa. Häneen verrattuna Cessi on hyvin yläluokkainen: tämä asuu suuressa asunnossa ja saa säännöllistä palkkaa. Kuitenkin ahdistus on mielestäni yksi syy siihen, että Cessin voi lukea alaluokan edustajaksi. Ajan viettäminen New Life –sijoittajien joukossa ahdistaa toisinaan Cessiä, joka ei ole tottunut vauraiden ihmisten ongelmiin: ”Joskus meidän sijoittajat väsyttää mua tosi paljon”, Cessi puhuu hiljaa. Hän pitää työstään ja työkavereistaan, mutta välillä uupumus purkautuu. - - Miten Isabella voisi tajuta kuinka omituista on puhua maailmanlopusta ihmisille, joita kiinnostaa vain millaiset veitset heidän mökkinsä keittiössä tulisi olla?” (TVK, 65.) Lisäksi Cessin on vaikea yläluokkaisessa kaveripiirissään esittää olevansa oikeasti samaa mieltä näiden kanssa, sillä häntä harmittavat itsekin kohdistuvat loukkaavat kommentit:

”Köyhissä on se ongelma että ne lisäänty.” Valter hymyilee niin että kirkkaanvalkoiset hammaslaminaatit loistavat. - - Samat jutut opiskeluajan alusta loppuun. Cessi on tottunut hymyilemään, joskus nauramaankin. Äiti oli työttömänä melkein koko Cessin lapsuuden, ja Cessi oli ajoittain isovanhempien luona kun äidin sielulliset riivaajat intoutuivat liikaa. Opiskeluaikana Cessi päätti ettei köyhien pilkkaamiseen perustuva huumori haitannut häntä. - -Hymyileminen onnistuu edelleen, mutta vitutusta on vaikeampi pitää kurissa. Se on tiukka tunne vatsanpohjassa, jomotus ohimoissa. Sen on pakko päästä ulos mutta ei nyt. Moni Cessin arvostama poliitikko sanoo että köyhyys johtuu ihmisestä itsestään. Cessi ei suostu elämään äitinsä elämää, ja nousujohteinen luokkaretki vaatii välillä sietämään kommentteja jotka loukkaavat äitiä tai lapsuutta. (TVK, 20–21.)

Bourdieuun mukaan luokkahierarkiassa toisiaan lähellä olevat ihmiset viihtyvät yhdessä ja heillä on paljon yhteistä, muun muassa maailmankatsomuksissa on todennäköisesti yhtäläisyyksiä (Kauranen & Lahikainen 2016, 61). Cessi kuitenkin kokee olonsa epämiellyttäväksi sijoittajien tai yläluokkaisten kavereidensa lähellä ollessaan, mikä osoittaa, ettei hänellä taida olla näiden kanssa juurikaan yhteistä. Toisaalta, Cessi ei myöskään koe enää olevansa osa äitinsä todellisuutta: ”Joskus Cessistä tuntuu että hän muutti pois kotoa ja suoraan vieraalle planeetalle. Äiti on käynyt Helsingissä Cessin luona vain muutaman kerran, vaikka matka Tampereelta on nopea. Cessi epäilee että kummallekin heistä on helpompaa kun he eivät ole liian läheisiä.” (TVK, 155.) Alaluokkaiseen Ainoon Cessin kuitenkin yhdistää jatkuva ahdistuneisuus: heillä on siis yhteistä kokemuspintaa elämässä. Cessi tuntuu siis tasapainoilevan kahden eri todellisuuden välillä, kunnolla kuulumatta kumpaankaan. Anttilan, Bergrothin ja muiden mukaan johdannossakin mainitsemani Jani Erolan ja Helsingin Sanomien Luokkakone kuvastaa hyvin yhteiskuntaluokan määrittelyn vaikeutta: toisaalta on kyse mitattavista asioista,

kuten esimerkiksi tuloista, toisaalta identifioitumisesta (Anttila ja muut 2016, 11). Cessin kohdalla identiteetti sekä identifioituminen, kaikista vauraushaaveista huolimatta, tuntuvat kuitenkin kohdistuvan alaluokkaan, ja yläluokkainen elämäntapa on vain ulkokuorta: hänen asuntonsa on suuri ja hyvällä paikalla, mutta toisaalta hänen on hankala ymmärtää sisustuksesta hössöttäviä sijoittajia (TVK, 65).

4 LUOKKIEN VÄLISESTÄ ERIARVOISUUDESTA

4.1 Eriarvoisuudesta yleisesti

Juho Saaren (2015) mukaan suomalaisen yhteiskunnan sosioekonominen rakenne muistuttaa muodoltaan salmiakkia: hyväosaiset ihmiset ovat salmiakin yläreunassa, suurin osa väestöstä keskellä ja huono-osaiset alhaalla. Hyvä- ja huono-osaisia on siis verrattaen vähän. (Saari 2015, 64–65.) Tästä näkökulmasta *Tuhannen viillon kuoleman* maailma näyttää erikoiselta: on jonkin verran hyväosaisia, jonkin verran huono-osaisia, mutta salmiakin keskeltä ei löydy juuri ketään. Toisaalta teoksen maailma kuitenkin pyörii sijoittamisen ympärillä, ovathan Arkit sijoituskohteita, ja sijoittamisen voisi ehkä yleisesti mieltää vähän varakkaampien ihmisten puuhailuksi; tällöin on ymmärrettävää, että päähenkilögalleriassa on vähemmän keskiluokkaisia ihmisiä, vaikka heitä teoksen maailmassa sinänsä olisikin.

Tuhannen viillon kuolemassa hyvinvoiva yläluokka sekä pahoinvoiva alaluokka ovat ajaantuneet hyvin etäälle toisistaan: salmiakki on siis hyvin venynyt. Tämä tulee ilmi erityisesti niissä kohdissa, joissa alaluokan edustajat näkevät mediassa juttuja yläluokan elämäntavasta ja sanomisista. Ainon ystävä, Sanna, hämmästelee Kelan johtajan elintasoja: ”Sannan puhelimen ruutu on rikki mutta kuva näkyy silti. Siinä on Kelan johtaja kotiloissa asunnossa, joka on niin pramea että se näyttää Ainosta tv-lavasteelta. ’Kato tätä. Yhdessä päässä olen mä ja toisessa on tää tyyppi. Tää Aaltonen. Meitä molempia yhdistää sama laitos, Kela. Eikö oo ihmeellistä?’”. (TVK, 39.) Samaisessa kohtauksessa Aino ja Sanna käyvät läpi Sannan epätoivoista tilannetta; tällä ei ole lainkaan rahaa, ja sähkötkin on katkaistu (TVK, 37). Ainon vieraillessa lapsuudenkodissaan Rovaniemellä hän lukee sairaan veljensä huoneen lattialta löytämäänsä Helsingin Sanomia:

”Ootko sä ruvennut lukemaan Hesaria”, Aino kysyy ja nostaa vanhan lehden lattialta. Hän avaa sen satunnaisesta kohdasta. Elinkeinoelämän keskusliiton puheenjohtajan Veli-Matti Mattilan mukaan suomalaisten palkat ovat 10-15 prosenttia liian korkeat. Artikkelin mukaan Mattila tienaa yli puolitoista miljoonaa euroa vuodessa. Aino katsoo kuvan hyvinvoivaa miestä. Tämä näyttää mielteliäältä. Ehkä hän pohtii Ainoa ja sitä kuinka Ainolla on kuitenkin liikaa rahaa. Tai ehkä hän ei pohdi ihmisiä ja heidän kohtaloitaan. (TVK, 175–176.)

Ainon veljen sairaus on pahentunut, sillä hänellä ei ole varaa lääkkeisiin toimeentulotuen käsittelyn ongelmien vuoksi (TVK, 176). Vaikuttaa siltä, että ylä- ja alaluokka voivat kohdata

toisensa vain median välityksellä. Näistä kahdesta lainauksesta käy hyvin ilmi se sosiaalinen etäisyys, joka ylä- ja alaluokan välillä *Tuhannen viillon kuolemassa* vallitsee. Sosiaalinen etäisyys on käsite, jonka avulla on yleensä tutkittu jonkin vähemmistön ja valtaväestön välisiä eroja. Etäisyyttä voidaan mitata erilaisilla mittareilla, ja huono-osaisuutta (ja niin myös yhteiskuntaluokkaa) tutkittaessa näistä mittareista oleellisia ovat tunne samassa veneessä olemisesta, empatia ja solidaarisuus muita kohtaan. (Saari 2015, 90.) Jos siis vaikkapa jostain väestöryhmästä, esimerkiksi suomalaisista, tuntuu voimakkaasti siltä, että olemme kaikki samassa veneessä, on sosiaalinen etäisyys todennäköisesti pieni. Aiempien katkelmien perusteella ainakaan alaluokka ei *Tuhannen viillon kuolemassa* tunne kovinkaan suurta yhteenkuuluvuutta koko suomalaiseen yhteisöön. Aino ja Erkin välinen etäisyys kulminoituu siihen, että Aino murhaa Erkin tämän kotiin. Saari kertoo 1900-luvun alussa eläneen sosiologi Georg Simmelin olleen sitä mieltä, että eliitin tarkoituksena ei sosiaalisia oikeuksia määrittäessään tarkoituksena muuttaa vallitsevaa tilannetta, vaan säilyttää kohtuullinen sosiaalinen etäisyys heidän hyväkseen. Liian suuri etäisyys johtaa levottomuuksiin; alaluokka ja köyhälistö alkavat kapinoida. (Saari 2015, 89.) Tästä onkin kyse Aino puukottaessa Erkin kuoliaaksi. Toisaalta, varakkaan Erkin ja toisen Arkkiin sijoittaneen henkilön, Anna Säleniemen, näkemys yhteenkuuluvuudesta on aivan toisenlainen:

Nyt he puivat rikkaiden kokemaa epäoikeudenmukaisuutta. ”Kateutta toki, mutta olen ollut huomaavinani myös sellaista että ruvetaan syyllistämään hyväosaisia ihmisiä yhteiskunnan ongelmista.” Anna tulistuu ajatellessaan kuinka epäreilua julkinen keskustelu voi olla. ”Onhan se inhottavaa”, Erkki sanoo. ”Ihmisten pitäisi ymmärtää että me ollaan kaikki samassa veneessä. Suomi on niin pieni maa ettei tällaiseen ole varaa.” (TVK, 138.)

Kahden hyvinvoivan ihmisen näkökulmasta yhteiskunnan ääripäät ovat paljon lähempänä toisiaan kuin alaluokan mielestä. Anna jatkaa vielä keskustelua samasta aiheesta toteamalla Kallion kirkkoherran sanoneen, että ”pärjäämisen puolesta pelätessä tai lapsen sairastaessa on aika sama, itkeekö muovimatolla lähiössä vai tammiparketilla keskustassa.” (TVK, 139). Näkökulma on inhimillinen, mutta toisaalta tässäkin yläluokka kiinnittää huomiota asioihin, joista alaluokka ei edes koe että sillä olisi puutetta; esimerkiksi Aino ei kertaakaan teoksessa ole ahdistunut asuntonsa muovimattolattiasta, vaan ennemmin siitä, että riittävätkö rahat päivittäiseen elämään, kuten esimerkiksi ruokaan. Bourdieun sanoin: alaluokka valitsee välttämättömyyden, yläluokkaa kiinnostaa myös asioiden esteettinen arvo (Jenkins 2007, 145).

4.2 Bourdieun pääoman lajit eriarvoisuuden selittäjinä

Tässä aluvuossa käsittelen *Tuhannen viillon kuoleman* henkilöiden välistä epätasa-arvoa Pierre Bourdieun kolmen pääomalajin avulla. Esittelin Bourdieun teoriaa lyhyesti jo luvussa 2.1, nyt kerron siitä vähän laajemmin. Bourdieun mukaan pääomalajeja on siis olemassa neljä – taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen sekä symbolinen. Käsittelen kolme ensimmäistä pääoman lajia omina kappaleinaan, symbolinen kulkee niissä kaikissa mukana. Oleellisesti pääoman käsitteeseen Bourdieulla liittyy myös kentän käsite. Kenttä on Jenkinsin (2007) mukaan sosiaalisen kamppailun areena, jossa tappelua käydään tietyistä resursseista tai omistuksesta ja pääsystä niihin. Kamppailua käydään asioista, joita on saatavilla rajallisesti ja joilla on paljon arvoa, eli esimerkiksi koulutuksesta, poliittisesta vallasta tai työpaikoista. (Jenkins 2007, 84.) Pääomat ovat käypää valuuttaa kentillä; esimerkiksi tohtorin tutkinnolla voit saada valtaa koulutuksen kentällä, ja samalla tulet sysänneeksi kamppailusta sivuun heitä, joilla on vain peruskoulututkinto. Tohtorin tutkinnon arvo syntyy nimenomaan siitä, että se on niin harvinainen. Toimijat kentällä pyrkivät siis saamaan haltuunsa sitä pääomaa, joka on oleellinen juuri sillä kentällä. (Jenkins 2007, 85). Jo aiemmin käyttämäni Kaurasen ja Lahikaisen (2016) sitaatti tiivistää hyvin Bourdieun näkemykset: ”Bourdieun mukaan modernin yhteiskunnan valta- ja luokkasuhteita ylläpidetään taloudellisen pääoman ohella muiden pääomalajien, ennen kaikkea kulttuurisen pääoman, avulla.” (Kauranen & Lahikainen 2016, 58). Pääomilla siis rakennetaan yhteiskunnan luokkasysteemiä.

Ilmeisimmin epätasa-arvo pääomien hallinnassa tulee *Tuhannen viillon kuolemassa* esille taloudellisen pääoman kautta; esimerkiksi Elviraa ja Ainoa verrattaessa erot ovat suuret. Elviran ei varsinaisesti tarvitse tehdä töitä elääkseen, vaan työ on hänelle enemmänkin mahdollisuus siirtää ikävystyneisyyttä tuonnemmas: ”He ovat Ullanlinnassa, vanhan kerrostalon kivijalassa sijaitsevassa galleriassa joka on auki vain sopimusluontoisesti. Elvirasta on mukava pyörittää galleriaa mutta hän ei jaksakaan istua siellä joka päivä.” (TVK, 73.) Kuitenkin, Elvira pystyy elämään leveää elämää samppanjadrinkkeineen ja Michelin-ravintoloinen (TVK, 160). Aino sen sijaan ei saa tarpeeksi palkkaa edes kolmea työtä – baarimikkona, kaupan kassana sekä siivoojana – tekemällä (TVK, 37). Tässä kohden pitää huomioida myös se, että Elviran puoliso on ilmeisen varakas Erkki, Aino taas on yksinhuoltaja. Taloudelliseen pääomaan kuuluu tulojen lisäksi omaisuus, muun muassa omistusasunto ja autot (Jenkins 2007, 140). Asuntonäkökulmasta Cessin hahmo näyttäytyy mielenkiintoisena: hänellä on hulpea ja

hieno asunto, vaikka yleisesti hahmona hän edustaa alaluokkaa: ”Etkot ovat poikkeuksetta Cessin kaksiossa Korkeavuorenkadulla. Asunto on kotoisa, kuudennessa kerroksessa ja siitä on näköala kaupungin yli. - - Cessille koti edustaa hänen haluamaansa elämäntapaa. Lainan kuukausivähennykset ovat liian korkeat, mutta asunnosta hän ei luovu.” (TVK, 63.) Cessi tiedostaa omistusasunnon tärkeyden luokkanousun toteuttamiseksi, ja siksi hän on valmis maksamaan siitä kiskurihintaa. Myös Aino pohtii asuntoasioita väijyessään Erkin pihalla hetkeä ennen kuin murhaa tämän:

Siivotessaan Kujilla Aino keskittyi työhönsä eikä häntä huvittanut pohtia Westendin elämäntapaa paikalta poistuttuaan. Taloa vaaniessaan hän ehtii miettiä eroja eri ihmisten elämäntavoissa. Se on siivoojan ammatin etu: on mielenkiintoista nähdä millaisissa oloissa muut elävät. Kujienkin kodissa pyörii erilaisia ihmisiä, siivoojia, remonttimiehiä, cateringia. Kaikki vertaavat Kujien elämää omaansa. Ainokin tekee niin, nyt kun ehtii ajatella eikä ole polvillaan likavesisangon vieressä. Kaksi autotallia, reilusti pihaa, ja ylimmästä kerroksesta näkee merelle. Voisiko Aino elää näin? Tuntuu vaikealta edes kuvitella millainen elämänrytmistä muodostuisi. Hän ei ole taipuvainen kateuteen mutta tyhmempikin huomaa että Kujilla on paljon tilaa ja hänellä vähän. Työnantajana Erkki on valmis väntämään jopa viidestä eurosta varmistaakseen että tilanne säilyy samana jatkossakin. (TVK, 229–230.)

Ainon pohdinnat havainnollistavat hyvin Bourdieun kentän käsitettä. Erkki ja Aino kamppailevat talouden kentällä pääomasta, ja Erkin taktiikka siihen, että pääoma säilyy hänellä eikä siirry Ainolle, on maksaa tälle liian vähän palkkaa. Erkin ”väntäminen” on juuri tuota oman edun varmistamista tällä kentällä. Kontrastina Kujien ja Cessin hulpeille asunnoille Ainon asunnosta ei kerrota juuri muuta kuin että se on suhteellisen pieni kaksio, jossa lapset nukkuvat kerrossängyssä ja jonka eteisen lattiassa on halpa muovimatto. Ulkoa päin katsottuna talossa on ”viisi kerrosta harmaata seinää ja ankea piha.” (TVK, 239; 250.)

Myös kulttuurisen pääoman hallinnassa yläluokka on *Tuhannen viillon kuolemassa* vahvoilla. Jenkinsin mukaan kulttuurinen pääoma on ensisijaisesti legitiimiä tietoa jostakin asiasta (Jenkins 2007, 85). Kauranen & Lahikainen taas määrittelevät kulttuurisen pääoman esimerkiksi koulutukseksi, tiedoiksi sekä makua kuvastaviksi harrastuksiksi ja hankinnoiksi (Kauranen & Lahikainen 2016, 59). Bourdieu määritteli kulttuuripääoman kaikkein yksinkertaisimmillaan koulutukseksi, mutta lopulta hän antoi kulttuuripääomalle kolme eri ulottuvuutta: ruumiillistunut eli esimerkiksi tapamme puhua ja pukeutua; objektivoitunut eli materiaaliset esineet sekä kulttuurituotteet, joiden ymmärrys vaatii parikseen ruumiillistunutta kulttuuripääomaa, joka voi olla vaikkapa upea taidekokoelma; sekä institutionalisoitunut kulttuuripääoma, joka on eräänlainen ”sertifikaatti” yksilöön sitoutuneelle kulttuuriselle

pääomalle, eli esimerkiksi akateemiset tutkinnot (Purhonen yms. 2014, 18). Akateemisia tutkintoja on ainakin Cessillä sekä hänen ystävillään. Kauppakorkeakoulun sisällä jotkin pääaineet tarjosivat enemmän kulttuurista pääomaa kuin toiset. Toisaalta kauppiksen pääaine liittyy myös symboliseen pääomaan eli statukseen:

Oikeastaan kaveriporukka alkoi eriytyä jo ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen. Silloin piti valita pääaine. Kaikkiin ei ole yhtä helppo päästä, ja se onkin tiukka statuskysymys. Henrik ja Liisa pääsivät opiskelemaan arvostetuinta pääainetta, rahoitusta. Cessikin pyrki sinne mutta joutui tyytymään markkinointiin. Valter opiskeli johtamista. Cessi pysyi kuitenkin menestyneimpien mukana panostamalla ylioppilaskunnan toimintaan. (TVK, 23.)

Cessille kauppiksessa opiskelu on ollut yksi välietappi hänen luokkanousumatkallaan: ”Nyt koko elämä tuntuu hyvin tarkoituksenmukaiselta: ensin lukioon, sitten Kauppikseen, New Lifeen ja suhteeseen Patrikin kanssa. Aika hyvin ponnistettu onnettomista perheoloista.” (TVK, 180). Cessi siis tiedostaa koulutuksen merkityksen osana luokkanousua samalla tavalla kuin omistusasunnonkin merkityksen. Alaluokan tutkinnoista ei ole *Tuhannen viillon kuolemassa* lainkaan mainintoja. Sannan mainitaan olleen Ainon työparina heidän toimiessaan vartijoina Securitaksella (TVK, 39), eli vaikka jotain korkeakoulutusta heillä olisikin, ovat sen vaikutukset työelämään ainakin jääneet vähäisiksi, toisin kuin teoksen yläluokalla: esimerkiksi Cessin ystävä Henrik on töissä sijoituspankkiirina Frankfurtissa (TVK, 21). Koulutuksen lisäksi kulttuurinen pääoma näkyy objektivoituneessa eli materiaalisessa muodossa. Yläluokka harrastaa kuvataiteita ja myös taiteen arvostus näkyy:

”Poiketaan mun isän luona”, Henrik sanoo. ”Mä voisin näyttää teille pari uutta hankintaa.” Henrikin isä asuu taidekokoelmineen Bulevardilla, vain muutaman korttelin päässä Klaus K:sta. ”Kuulostaa hauskalta.” Liisa on kertonut harkitsevansa taiteen keräämistä. Hän ihailee Henrikin isän kaltaisia vanhan polven sivistysporvareita. Cessikin ihailee Henrikin isää mutta taidekeräilyn maailma on liian umpinainen, jotta siihen pääsisi sisään. ”Onko pakko”, Valter mutisee mutta seuraa muita. Hän viittaa ratikkaa hidastamaan kävellessään kadun yli. ”Mut oikeesti, eikö ois fiksumpi säilyttää tauluja Rotterdamin satamassa? Siellähän kaikkien muidenkin sijoitustaulut on. Seinällä ne ei voi muuta kuin vaurioitua.” ”Ei näitä osteta pelkästään rahan takia”, Henrik sanoo hyveellisesti ja avaa rappukäytävän oven. ”Isä aikoo lahjoittaa kuollessaan kokoelmansa Valtion taidemuseolle.” Cessin sydän sykähtää ihailusta Henrikiä ja tämän perhettä kohtaan. Taidekokoelman arvo on mittaamaton. Se olisi upea lahjoitus, eikä Henrik tunnu panevan pahakseen perintönsä kapeenemista. (TVK, 23–24.)

Cessi, Henrik ja Henrikin isä tuntuvat siis arvostavan kulttuurista pääomaa jopa pidemmälle kuin taloudellista, sillä Henrik on iloinen taidelahjoituksesta siitä huolimatta, että perintö pienenee. Taidekeräilyn kentän myös todetaan olevan hankala paikka, sillä piireihin on vaikea

päästä. Taiteen keräilyn lisäksi kulttuuripääoman arvostus näkyy yläluokalla myös siinä, että Elvira ja Sirpa (Jarin äiti) kumpikin myyvät työkseen taidetta. Purhosen jne. (2014) mukaan alaluokka haluaa taiteen esittävän jotain, korkean kulttuuripääoman ihmiset pitävät kokeellisemmasta taiteesta. (Purhonen jne. 2014, 98-99). Abstraktin taiteen arvostus yläluokan keskuudessa näkyy myös Petterssonin teoksessa Elviran hahmossa; hän muun muassa toteaa pitävänsä teoksista, ”joissa tuntuu väkivalta” (TVK, 73). Muutkin Arkkiin sijoittaneet yläluokkaiset tuntevat arvostavan Elviran kehumaa abstraktia punaharmaata teosta, jossa on ”diagonaalisia linjoja” (TVK, 73). Alaluokan taidemausta ei teoksessa juuri puhuta, eikä kenelläkään heistä ole mittavia taidekokoelmia. Lähimmäksi kuvataidetta pääsee Ainon eteisessä olevat lasten piirustukset, kiinnitetty seinään sinitarralla (TVK, 139). Bourdieun mukaan mikään ei olekaan alaluokan naiselle vieraampi ajatus kuin se, että kotiin hankittaisiin jokin esine vain esteettisistä syistä. Alaluokka valitsee useimmiten välttämättömyyden, ”choice of the necessary”. (Jenkins 2007, 145). Kulttuuristakin pääomaa on siis yläluokalla enemmän kuin alaluokalla.

Sosiaalinen pääoma on *Tuhannen viillon kuolemassa* mielestäni hieman pienemmässä osassa kuin taloudellinen tai kulttuurinen pääoma. Purhosen, Rahkosen & Roosin (2006) mukaan Bourdieu kehitteli ja analysoi sosiaalista pääomaa vähemmän systemaattisesti kuin muita pääoman lajeja. Bourdieu kuitenkin totesi sen viittaavan niihin resursseihin sekä etuihin, joita on mahdollista saada paitsi kaikkien sosiaalisten suhteidensa kautta, myös organisaatioiden ja verkostojen kautta. (Purhonen, Rahkonen & Roos 2006, 34.) Yläluokan ihmisillä on hyvin asiat myös sosiaalisen pääoman kannalta, sillä he tuntevat kaikki tuntevan toisensa: ”New Lifin ohjeiden mukaan sijoittajien kannattaa tutustua toisiinsa mahdollisimman hyvin. Siitä on apua jos he tosiaan joutuvat asumaan Arkissa. Kehotus on sikäli turha että useimmat sijoittajat liikkuvat samoissa piireissä muutenkin.” (TVK, 75.) Parhaiten sosiaalisen pääoman merkityksen on kuitenkin tajunnut Cessi: ”Cessi on etäänäntynyt opiskelukavereistaan. New Lifessa tehdään pitkää päivää eikä hänellä ole aikaa pitää yhteyttä. Cessi soimaa itseään sillä verkostojen ylläpito on tärkeää.” (TVK, 20.) Cessi myös panosti opiskeluaikana ylioppilaskunnan toimintaan, pysyäkseen ”kaikkein menestyneimpien” mukana (TVK, 23). Toisen alaluokan edustajan eli Ainon sosiaalinen pääoma koostuu lähinnä muista huono-osaisista ihmisistä. Hänellä ei myöskään ole järin lämpimät välit työnantajiinsa: ”’Hyvä on, mä olen pahoillani’, Aino sanoo ylimalkaisesti ja palaa huoneen ovelle. ’Mutta meidän pitää puhua mun tunneista.’ ’Mä ymmärsin että sulla on siivouskeikkaa ja muuta, niin laitoin sulle vähän vähemmän tunteja ensi kuulle.’ Iisakki [Ainon pomo] kuulostaa väsyneeltä. ’Oisit kysynyt, mä

tartten niitä tunteja’, Aino sanoo ja katuu äskeitä vihamielisyyttään. On epämiellyttävää olla työpaikan vallankäytön kohteena.” (TVK, 108.) Aino ei siis juurikaan hyödy omista sosiaalisista verkostoistaan.

Voisi siis todeta, että pääomat ovat *Tuhannen viillon kuolemassa* jakautuneet hyvin epätasaisesti, ja tämä aiheuttaa hahmojen välillä paitsi eriarvoisuutta, myös suurta sosiaalista etäisyyttä. Parhaiten tämä eriarvoisuus sekä etäisyys näkyy Erkin ja Ainon hahmoja verrattaessa toisiinsa. Ongelmalliseksi taloudellisen pääoman epätasaisen jakautumisen tekee se, että varallisuudella pystyy hankkimaan muitakin pääomia, esimerkiksi kulttuurista taidekokoelman muodossa. Tämän vuoksi esimerkiksi Ainon on vaikea alkaa hankkia itselleen muitakaan pääomia taloudellisen puuttuessa.

5 LOPUKSI

Kandidaatintutkielmassani minulla on ollut pyrkimyksenä selvittää, millaisina erilaiset yhteiskuntaluokat *Tuhannen viillon kuolemassa* näyttäytyvät sekä miten erilaiset pääomat jakautuvat näiden luokkien – ja niitä edustavien hahmojen – kesken. Toinen osa tutkimustani oli tarkastella, miten tuo pääomien jakautuminen aiheuttaa eriarvoisuutta. Tarkoitukseni on ollut tarkastella näitä asioita useammasta eri näkökulmasta: huomioon ottamisen arvoista on ollut paitsi ammattien vaikutus luokka-asemaan myös elämäntapojen merkitys. Yhteiskuntaluokista suurimmassa roolissa teoksessa on selkeästi yläluokka, joka näyttää hieman satiirisena. Keskiluokkaisia hahmoja on vain yksi, mutta tämän luokan merkitys sinänsä on kokoaan suurempi: se toimii yläluokan vastapainona, kuvana siitä, mitä yläluokka ei ainakaan halua olla. Alaluokka, eli Cessi ja Aino, on ahdistunut: Cessiä ahdistaa menneisyys ja suuret tavoitteet, Ainoa taas huonot olosuhteet elämässä.

Pierre Bourdieun ajatukset yhteiskuntaluokista ovat osoittautuneet *Tuhannen viillon kuolemaa* tutkiessa hyödyllisiksi, erityisesti pääoma-käsitteestä on ollut paljon hyötyä ja mielestäni onnistuin ihan hyvin eri pääoman lajeja eritellessäni. Ja kuten jo ennen tutkimusta arvelin, on myös bourdieulaisesta elämäntapaerojen näkökulmasta ollut hyötyä tutkimusta tehdessä: *Tuhannen viillon kuolemassa* oli hyvin runsaasti materiaalia elämäntavallisista eroista. Kuitenkin myös suomalainen luokka- ja eriarvoisuustutkimus on ollut tärkeässä roolissa: jo aivan tutkielman tekemisen alussa tiesinkin hyödyntäväni Jani Erolan ajatuksia, mutta myös Juho Saaren eriarvoisuustutkimuksista oli minulle yllättävän paljon hyötyä. Pohdinkin nyt, kuinka erilainen olisi tutkimuksestani tullut, mikäli olisin käyttänyt siinä Bourdieun sijaan lähteenä vaikkapa näitä suomalaisia tutkijoita. Metodina käyttämäni realistinen lukutapa osoittautui mielenkiintoiseksi valinnaksi: välillä jotkin hahmot, erityisesti yläluokka, saivat *Tuhannen viillon kuolemassa* kaikessa hirveydessään jopa karnevalistisia piirteitä. Tämän vuoksi jouduin välillä pohtimaan metodini valintaa; muistuttaako teoksen maailma tarpeeksi omaa maailmaamme, vai onko se kaikessa dystooppisuudessaan aivan liian liioiteltu? Kuitenkin, koska pystyin teosta analysoidessani käyttämään apuna esimerkiksi juuri Juho Saaren täysin tässä maailmassa kiinni olevia tutkimuksia, koen realistisen lukutavan olleen perusteltu valinta. Mikäli teoksen maailmasta ei olisi löytynyt esimerkiksi mitään viitteitä Saaren kuvailemasta sosioekonomisesta rakenteesta, olisi tilanne ollut toinen.

Mikäli tästä samasta aiheesta haluttaisiin tehdä lisätutkimusta, onnistuisi se varmasti hyvin vaikkapa tutkimalla jatko-osaa, *Kuparihärkää*. Myös *Tuhannen viillon kuolemassa* tekemääni

tutkimusta pystyisi hyvin laajentamaan ottamalla huomioon esimerkiksi sukupuolen vaikutuksen luokka-asemaan; miksi teoksessa kaikkein varakkaimmat henkilöt ovat miehiä, tai miten naisvaltaiset matalapalkka-alat vaikuttavat Ainon mahdollisuuksiin saada töistä tarpeeksi rahaa elämää varten? Nuo ovat kysymyksiä, joita itselläni tulee mieleen. Myös Cessin kohdalla nopeasti mainitsemaani identifioitumisen merkitystä voisi pohtia enemmän, sillä *Tuhannen viillon kuolemassa* on kuitenkin monta fokalisoijaa useasta eri luokka-asemasta. Tällöin olisi helppo päästä heidän päänsä sisään; mitä kaikkea esimerkiksi Jari pohtii omasta luokkaidentiteetistään?

6 LÄHTEET

Tutkimusaineisto

PETTERSSON, JUHANA 2017: *Tuhannen viillon kuolema*. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Tutkimuskirjallisuus

ANTTILA, ANU-HANNA; BERGROTH, HARLEY; KAURANEN, RALF; LAHIKAINEN, LAURI; LAMBERG, EMMA; LAUNIS, KATI; MÄKINEN, KATARIINA; OJAJÄRVI, JUSSI 2016: Liite 1. Luokkatutkimuksen tavoista. Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus – Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa*. Toim. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 333–345. HUOM! Sisäviitteissä merkattu: (Anttila ym.).

ANTTILA, ANU-HANNA; BERGROTH, HARLEY; KAURANEN, RALF; LAHIKAINEN, LAURI; LAMBERG, EMMA; LAUNIS, KATI; MÄKINEN, KATARIINA; OJAJÄRVI, JUSSI 2016: Johdanto teokseen ja luokkajärjestyksen käsitteeseen. Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus – Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa*. Toim. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 10–27. HUOM! Sisäviitteissä merkattu: (Anttila ja muut).

EROLA, JANI 2010: Johdanto. Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus Oy, 19–26.

EROLA, JANI 2010: Luokkarakenne ja luokkiin samaistuminen Suomessa. Teoksessa *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Toim. Jani Erola. Helsinki: Gaudeamus Oy, 27–44.

JENKINS, RICHARD 2007: *Pierre Bourdieu, revised edition*. Great Britain: Routledge.

KAJANDER-RUUTH, SANNA 2018: ”Siivoojan työ on yhtä rankkaa kuin kansanedustajan”. *Me Naiset* -lehti. Nro 47, 22.11.2018. Sanoma Media Finland Oy, 24–27.

KAURANEN, RALF & LAHIKAINEN, LAURI 2016: Luokan äänen ja hiljaisuuden muodostuminen rakenteellisesti ja kokemuksellisesti. Teoksessa *Luokan ääni ja hiljaisuus – Yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun Suomessa*. Toim. Anu-Hanna Anttila, Ralf Kauranen, Kati Launis & Jussi Ojajärvi. Tampere: Vastapaino, 46–87.

OJAJÄRVI, JUSSI 2013: Kapitalismista tulee ongelma. Teoksessa *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta*. Toim. Mika Hallila, Yrjö Hosiaisuus, Sanna Karkulehto, Leena Kirstinä ja Jussi Ojajärvi. Riika: SKS, 131–156.

PURHONEN, SEMI; GRONOW, JUKKA; HEIKKILÄ, RIIE; KAHMA, NINA; RAHKONEN, KEIJO; TOIKKA, ARHO 2014: *Suomalainen maku – Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

PURHONEN, SEMI; RAHKONEN, KEIJO; ROOS, J.P. 2006: Bourdieun sosiologian merkitys ja ominaislaatu. Teoksessa *Bourdieu ja minä*. Toim. Semi Purhonen & J.P. Roos. Jyväskylä: Gummerus & Vastapaino, 7–51.

PYÖRIÄ, PASI & OJALA, SATU 2016: Prekaarin palkkatyön yleisyys: liioitellaanko työelämän epävarmuutta? *Sosiologia*-lehti. 1/2016. Tampere: Westermarck-seura, 5–63.

RUOHONEN, VOITTO 2005: *Paha meidän kanssamme – Matti Yrjänä Joensuun romaanien yhteiskuntakuvasta*. Keuruu: Otava.

Internet-lähteet

HEIKKINEN, ANU 2016: Niina Lahtinen ja Anu-Hanna Anttila: Keskustelua yhteiskuntaluokista ei voi vaientaa. *KulttuuriCocktail*, Yle Puhe. Tuotanto: Yle Kulttuuri. (<https://areena.yle.fi/1-3797501>). Kuunneltu 25.11.2018.

LEPPÄ, ASTA 2018: *Raha päättää pyörittää*. Yle.fi 1.11.2018. (<https://yle.fi/uutiset/3-10472256>). Tietoa haettu 25.11.2018.

ORISPÄÄ, OILI 2018: Susanna Koski tapasi työttömän Anna-Maija Tikkasen, eikä suostunut vertaamaan tuloja: ”Tässä työssähän pystyy elämään viikkokausia käymättä ruokakaupassa”. (<https://yle.fi/uutiset/3-10203464>). Yle.fi 14.5.2018. Tietoa haettu 18.10.2018.